

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólítások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tési és hirdetési díjak küldendők. ::

Az evangélium.¹

Gergely Antal mezőturi beköszöntője 1901. május 5.

A Krisztus utáni első század közepe táján nevezetes vendéget várt Róma városa. Pált, a pogányok tanítóját, az új világnézet fáradhatatlan apostolát, a keresztyén egyházak nagy szervezőjét, az evangélium lázas buzgalmú hirdetőjét.

Nevét már rég jól ismerte a római kised keresztyén gyülekezet, hiszen minden hívő szájról-szájra adta azt egymásnak, híre már régen eljutott hozzájuk, hiszen az egész világra szólott az. Óhajtották is látni és ő is készült hozzájuk, de csak késett a látogatás és csak elmaradt az az út. Ezért írta megnyugtatóul nekik levelét, a Római levelet, melyben előre körvonalozza, miért is készül hozzájuk, mit akar náluk? Nagy dolgokat mondott el nekik, mert az evangéliumi tudományt ebben a levélben alapozta meg és az evangéliumnál nincs nagyobb valami. Sok kérdésekre válaszolt, mert sokan várták; nemcsak a hívők, hanem a hitetlenek is. Nemesak a kis gyülekezet, hanem az egész császári Róma. Egy egész világ várakozott rá és Róma annyit jelentett, mint az összes pogányság. Várták is sokan szívbeli epekedéssel, mert a Megváltó felől biztosat óhajtottak hallani; sokan izgatott rajongással, mert új misztériumokat, csodás dolgokat képzeltek tőle látni; várták a pártok is, mert általa remélték álláspontjukat győzelemre juttatni. És várta a kíváncsi, a gazdag, a feslett, az élvezetekben és bűnökben nyakig elmerült társadalom; a könnyelmű, léha, szívetlen, ke-

nyeret és mulatságot kergető világ város, mely a maga hömpölygő életével, zajával mintha ezt kiáltotta volna felé: ide jöjj csak! Könnyű volt eddig alázatosnak, önmegtagadónak maradnod, a magad rongyaiban, szegénységében. De lásd meg az én ragyogásomat, kóstold meg az én falernumi kelyhemet; fényesebb az a Golgotha glóriájánál, gyönyört adóbb az a názáreti kelyhénél. És várta még az elbizakodott, a Görögországból átplántált, sápadt, kétkelő tudomány, a szkeptikus bölcselődés: mérd csak össze tudásodat a miénkkel, hogy fognak elnémulni gyermek-meséid s rajongó szíved álomlátásai a kereszt bolondságáról, a názáreti ács fiáról.

E tarka tömkelegnek, e különféle népnek, kevés barátoknak, sok ellenségeknek írja az apostol nagy és hatalmas levelét az új tudományról, melyet rendszeresen kifejt; a hozzájuk való készülődésről, amit régen tervez; az elszánt készségéről, mellyel közöttük is fogja hirdetni az evangéliumot.

És hirdette is. Krisztus születése utáni 62-ik esztendőben ért el a nagy városba. A Via Appián vitték egy katonához láncolva, ez volt első hallgatója. A praetoriánusok palotájába hurcolták először. Ennek leomló kövei is tudnának róla beszélni. A mammertinusok sötét börtönébe zárták, itt gyúlt ki körülte az evangéliumi világosság fénye. Engedték, hogy őrizet alatt a városban is megforduljon, a fórumokon is felemelte hirdető szavát. Ugy regélik, hogy a fényes császári „Aranyház” is kíváncsi volt reá; egész biztos dolog, hogy a veszekedő pártosok, a görög bölcsészek is hozzájutottak és hallották, hogy az evangéliumot hirdette. Őh hirdette alkalmas és alkalmatlan időben, úton, útfélen, börtönben, palotákban, piacokon és még akkor és ott is a Mars mezőn, mikor halálra vitték. Hirdette, hogy az evangélium Isten hatalma, minden népek idvességén.

¹ Ezt a beszédet mint a Gergely Antal összes fennmaradt beszédeit a különböző feljegyzések alapján és csak vázlatosan s nem szóról-szóra adhatjuk. Gergely Antal soha nem állott fel készületlenül, de nem írta le beszédeit. Azok csak töredékben maradtak reánk, de így is drága kövek, amelyet meg kell becsülni és meg kell menteni.

Mikor valahová új ember kerül, természetes várakozással tekint rá mindenki. Kérdik: mik a céljai, tudakolják: mik a vágyai. Szeretnék tudni, részt vesz-e a párt küzdelmekben, a társas élet mozgalmában: lesz-e szava a vezetésben, vagy némán fogja nézni a dolgok folyását?

Úgy érzem én is, hogy ez órában, e falakon kívül és belől én felém is sok tekintet fordul. Az engem fogadó sokaságban én is látni vélem a különböző árnyalatokat. Sokan fogadnak szeretettel, ezt hálásan érzem: sokan a kételkedés mosolyával, ezt nem veszem rossz néven: sokan pártszempontból, ezt is megtudom érteni. S ki tudná számba venni az érzések és vélemények légióját, mely felém zúdul s mely tőlem várja a tájékoztatást követendő irányom, kitűzött céloim és jövőbeli életem felől?

Engedjétek meg azért, hogy Pál apostol módjára feleljek mindenkinek: amire én vágyom, amiért jöttem, amiért köztetek maradok, az én dicsekvésem és boldogságom az, hogy hirdessem nektek a Jézus Krisztus evangéliumát. Nem azért jöttem, hogy a rajongásnak tápot adjak, sem azért, hogy szobámba zárkózva kegyes érzések közt ellágyulva elmélkedjek: nem azért, hogy oda vessem magamat a közös társas élet áradatába, nem is azért, hogy egyik vagy másik párt uszályhordozója legyek, se nem azért, hogy egyházunk s a hit ellenségei előtt megnémuljak, hanem egyes-egyedül azért, hogy hirdessem az evangéliumot. Azt az evangéliumot, mely ott kezdődik a teremtésnél, az ember bűnbeesésénél, s a történelem korszakain keresztül a próféták szólásain, az ének-mondók dalain át jut el a Golgotha keresztléig s onnét az Olajfák hegyének ormairól az égbe.

Azt az evangéliumot, mely az örök Isten végtelen szeretetéről szól, amaz Egyetlenegyről, ki földi testet vett fel magára; élt, hogy minket az idvességre elvezéreljen, meghalt, hogy minket a kárhóztól megmentsen s aki most is itt van szentegyházában, mely tanításait őrizi, szívünkben, mely általa tökéletességet, boldogságot, megváltatást remél. Bizonyoságot teszek hát arról, hogy Ő az az élet és igazság, hogy senki se mehet el az Atyához, csak Ő általa. Érzem, vallom, hirdetem, hogy Ő most is itt él közöttünk, érezhető örök igazság, áldó isteni szeretet, irgalmas nagy könyörület és mennybeli fenntartó erő.

Bizonyosága a kételkedőknek, támasza az elhagyottaknak, vigasza a gyászolóknak, büszkesége az alázatosoknak, bűnbocsánata a bűnös-

söknek, gyógyulása a betegeknek, ítélete a gonoszoknak és örök életök a vele élőknek, a benne meghalóknak.

Ezt az evangéliumot, az örökkévalóságnak ezt a nagy szívdobbanását, a végtelennek a végeshez való érthető beszédét akarom én hirdetni, élővé tenni e falak közt, e városban, az iskolában a nagy nyilvánosság előtt s mindenütt, ahol ketten-hárman összegyűlnek az Ő nevében, ti köztetek. Ezért fogom meg hajlékotok kilincsét, ezért megyek sírni a sírókkal, örülni az örvendezőkkel, tusakodni, küzdeni, köztetek élni híveimmel, veletek és embertársaimmal.

S miért nem hirdetek mást, holott oly széduletesek, nagyok a tudomány vívmányai, oly megbűvölően bájosak a művészetek alkotásai, oly égetően sürgősek a szociális feladatok megoldásai s ránk magyarokra, ez elárvult nemzetre oly fontosak a politikai kérdések fordulatai? Azért, mert bámulatos ugyan a tudomány a maga csoda vívmányaival, szívemesítő az igazi művészet, szóban, alakban, képes ábrázolatokban: érezzük a társadalmi, a szociális erők forogtatagát s tudjuk, hogy a politikai pártok e hon szabadságáért küzdenek: de mindezek csak múltó jelenségek, csak az élet színe, illata, de nem maga a mindenkire nézve egyforma élet s nem a legnagyobb, a megváltozhatatlan örök hatalom.

Amit én hirdetni akarok, az nem ellenkezik a tudománnyal, nincs ellenére a művészet törvényeinek, nem tagadja meg a hazafi érzés gerjedelmeit, de nagyobb ezeknél, mert összefoglalja s magasabb cél szolgálatába állítja azokat, az mindenütt, mindenidőben, mindenkire egyformán tartozik, mert az a boldogság maga, az örökélet üzenete hozzánk, az *evangélium*, mely Istennek hatalma minden népeknek üdvösségére.

Mikor az ember ezt a szót hallja: *hatalom*, mindjárt uralkodásra, szolgaságra gondol. Szabadságszerető magyar fülnek, elnyomott, szegény nemzetnek nehéz beszéd. Mégis megvagyok róla győződve, hogy amit én hirdetek, ezt örömmel fogadjátok. Nem rabságba dönt ez, hanem megszabadít. Nem vagyont, adót vesz ez, hanem boldogságot ad. Aki adja, önként és üdvösségre adja, aki hallja önként és üdvösségre hallja s aki vallja örömmel és örökkévalóságra vallja.

Ennek az evangéliumnak dolgait beszélem én meg tinéktek, ennek számára kérek elfogadást és hitet ti tőletek.

Ezt fogom én hirdetni kicsinyeknek és na-

gyoknak, ifjakuak és aggoknak. Szegényeknek és gazdagoknak, tudósoknak és tudatlanoknak, hívőknek és hitetleneknek és magam is aszerint kívánok élni és mások elébe is ezt a mértéket fogom tartani. Nem szédít el a hozsánna, nem kedvetlenít el a közöny s nem rettent meg a kételkedés. Nem szégyenlem a Krisztus evangéliumát s nem féltém a tudománytól a hitet. Az a tudomány, mely Pált egykor kigúnyolta, régen elavult, a tudomány, amit Pál apostol hirdetett, ma is él. A kételkedés, mely a Krisztus tanításai felett mosolyog, elhal s maga emészt meg magát. A Jézus Krisztus beszéde pedig megáll és ma is mint mindörökké ugyanaz. Mert ugyanaz az élet, a vágy, a tévedés, a bűn, a szenvedés, a boldogság, a tökéletesség felé való törekvés és a haláltól való félelem. És ugyanaz a szabadulás, a megváltás, az örökkévalóság evangéliuma.

Ezt fogom hát hirdetni s nem felejtkezek el róla akkor sem, ha szeretettel veszték körül, mert boldogságot, gyönyörűséget, vigasztalást veszték tőlem. Nem hallgatok el akkor sem, ha gyűlöltök és megköveztek, mert bűneiteket tartom elébetek s az örök bíróra figyelmeztetek. Az én életem nekem nem drága, csak hogy elvégezzem a futást. A futást úgy mint Pál apostol, ki a börtönből ment a halálra. Erre is kész vagyok, ha a láncok közül és a börtönből, ha szívetek záraiból és a szeretet köteleiből kellene is kiszakadnom. Ha a halál madarai, a gyanúsítás, a rágalmozás fulánkjai vennének körül. Ha a haragvó és csalódott pártok kiáltanak felém a *jeszitsdmeget*. Akkor is csak azt mondom, akkor is csak egyet hirdetek. S ha megölik a lelkesedésem, ha belém fojtjátok a lehelletem, akkor is csak azt sóhajtok, hogy az evangélium Isten hatalma. Ez a hatalom, az egyedüli nagy hatalom, ez vissza ad nekem és az én maradékaimnak mindent ezerszeresen. De nektek is.

Istennek népe, mezőtúri nemes gyülekezet, kik most annyit adtok nekem előlegül szeretetben, bizalomban, tisztességben, nyissátok meg szíveteket ez előtt a nagy hatalom előtt, az evangélium előtt, hogy megtessék az gyermekeink boldogságán, ifjaink örömein, leányaink tisztaságán, asszonyaink szelidségén, férfaink erején, öregeink reménységén, iskoláink virágzásán, templomaink látogatottságán, szíveink boldogságán. Megtessék, hogy az *evangélium*, amit Pál hirdetett és én is hirdetni óhajtok, az *Isten hatalma minden hívőnek idvességére s hogy ez a hatalom*, ez az erő itt közöttünk és bennünk lakozik. Ámen.

Vizet predikál és bort itat.

De még ha csak bort itatna a nemes magyar állam, melynek kultuszminisztere az 1911. évi nov. 10-én kelt 3182. számú rendeletével minden év február 28-át alkoholelles napnak állapítja meg, amikor is az iskolai hatóságokhoz megküldött füzetke tartalmát elő kell adni a növendékeknek.

Hát ez kétségkívül üdvös intézkedés volna, ha... Ha a t. pénzügyminiszter úr, akinek közismert financ-genie-je és lángbuzgalma aligha lelkesedhetik valami nagyon kollégájának ezen mutatós rendeletéért, a szeszfogyasztási adóban nem keresné ezután az államháztartás szükségleteinek egyik fő fedezeti forrását.

Míg azonban az „atyáskodó” állam minden illetékes lényező tetteges, vagy nemleges hozzájárulásával mindent elkövet, hogy a szesz italok fogyasztása minél többet hozzon a konyhájára, addig a legszebb előadás, a legerősebb érvelés, a legkomolyabb intelem is csak írott malaszt, csak pusztába kiáltott szó marad az alkoholelles nap s előadás elrendelése is csak arra jó, amit így szoktunk jellemezni: „Vakulj magyar!” Legfeljebb még arra alkalmas, hogy az alkoholizmus ellen ily vizenyős módon nem, hanem komoly elhatározással; nem beszéddel, de sikerekről beszélő tettekkel küzdő művelt külföld előtt, — ha ugyan e szemfényvesztést észre nem tudná venni — vele parádézzunk, hogy ime szép magyar hazánkban is történik az alkohol veszedelmével szemben legalább olykor s legalább ennyiben valami.

Valami, alig több a semminél. Én elhiszem, hogy a kultuszminiszter úr sokat vár fenti intézkedésétől; reméli legalább azt, hogy ennek nyomán egy új nemzedék nőhet fel, melyel be lehet jutni a józanéletmódtól nagyban függő jólét és boldogság ígért földére.

Mi lelkészek azonban, akik nem a miniszteri szék madártávtalából, de közvetlen közelből ismerjük a viszonyokat, az alkoholista nép millióinak eszejárását, kénytelenek vagyunk minden tartózkodás nélkül kimondani, hogy ez a miniszteri rendelkezés tán többet ér egy irgalmas kiáltásnál, de nem éri meg, hogy a tanulásra szánt s egyre rövidített időből egy nap évente újfent szünnaprá tétessék.

Szó sincs róla, tanítóink, — ha tán sokan maguk is szeretik a szilva, a körte, a szőlő, a gabona cseppfolyós alakját, — készséggel fogják felolvasni a kiadott füzetke tartalmát; szívesen ajánlják „szomjúságunk csillapítására italul a vizet”, melyről evégre „a természet bölcsen gondoskodott”. A gyermek haza megy s elmondja, mit olvasott a jó tanító úr és miért ünnepel febr. 28-án. A szüle — mindakettő, mert ma már az anyák nagy százaléka sem állana be a „kékkeresztegyesületbe” — mosolyint egyet s fölényes mosollyal jegyzi meg: „De fiam! a pálinkát se a szarvasmarháknak főzték ám!”

„A bor, a sör, a pálinka lassan ölé méreg!” „A szesz italok megtámadják az agyvelőt!” „A részeg ember könnyen bűnre hajlik!”... Így mondja ezt szépen sorban a füzetke. De tüstént jön a gondolat: Miért tart fenn hát az az óva intő, feltve oktató

állam oly nagy, oly költséges apparatust a szesz-fogyasztás ellenőrzésére, sőt egyenesen előmozdítására: miért engedélyez oly kis községekbe is, mint Tiszabecs öt italárusító helyet is, az atyáskodást ily füzetkék évenkénti felolvasatásával, szünnapelrendelésével fitogtató állam; mért hangzik, kivált követválasztások idején az államhatalom megszemélyesítőinek hol hallgatólagos, hol egyenesen kifejezett helybenhagyásával... mért zeng Kárpátoktól le az Aldunáig a kegyes zsolozsma: „Veni sancte spiritus!” és mért lett a tömegek jelszavává ezen tétéle egyik énekünknek: „Szolgáltasd ingyen az italokat!?”

Ki volna oly ismeretlen a honi közállapotokkal, aki ne tudná, hogy ebben a főfő, végelemzésben az egyedüli bűnös maga az államhatalom, illetve ennek az idők folyamán volt birtokosai, akik ha nem is mindig egyéni önzésből, de a közérdeknek kétségkívül hibás felfogásából a cél által minden eszközt szentesítettnek tartottak.

A történetek után s a jelenben is követett pénzügyi irányelvek gyakorlati alkalmazásából meglepő magatartása mellett az állam, mint e téren oktató, intő hatóság, legegyszerűbb polgárával szemben sem léphet fel a komolyanvétel valami különösebb igényével. Mert hiába, „ezer Demosthenesnél is szebben beszél a tett”. S aki orvos gyanánt lép fel, holott magának is orvosra volna szüksége, annak könnyen oda mondják az irással: „Orvos! gyógyítsd meg magadat”. Míg az állam úgy viseli szíven polgárainak sorsát, hogy míg egyfelől a gyermekeknek rémes eseteket regél az alkoholokozta gyilkosságokról stb., addig másfelől ezer alkalmat, lehetőséget és ösztönt ad, hogy alkoholfogyasztás folytán gyilkosságokra stb. felindulhasson: addig az iskola családi kör, a környezet hatásával szemben sysiphusi munkára van kárhóztatva. Míg az állam a korezmáknak még vasárnap való zárvatartását sem hagyja helyben, mint csak nem régen is a jó székely nép megmentését célzó hazafias és emberies mozgalom ellenében oly gyönyörűségeken megeselekedte, addig kár a nyomdáfesték az ilyen füzetkék nyomtatásához. Míg az állam, a nagy, a hatalmas, az ő polgáranak, a kiesinynek, az alkoholtól is elgyengítettnek csak ajánlgatja, mint a szóban levő füzetkékben is, a „saját erős akaratot” az alkohol elleni kétségbeesett küzdelemben, de segítségére nem siet, sőt az akarat erőssé lételetét többféle intézkedésével meghiusítja: addig hasztalan Alkohol öfelsege ellen minden erőlködése az egyesnek és az iskolának.

Tetteket kérünk, miniszter urak, tetteket! Más-különben marad minden, ahogy volt „ad maiorem Bachii gloriam!”

(Tiszabecs.)

G. Szabó Mihály,
lelkész.

Intőjelek iskoláink életében.

II.

Minden intézmény csak addig bír létjogosultsággal, ameddig fentmaradásának és a természetes fejlődésnek megvannak külső anyagi eszközei és belső — szellemi és erkölcsi feltételei.

Amint akár egyik, akár másik, avagy mindenik meggyengül és még inkább ha hiányzik; megbomlik a teljes szervezet és egész életműködése formalizmussá süllyedvén, csúszik lefelé a lejtőn oda, ahol előbb tespedés és ennek miázmikus levegőjében megsemmisülés várokoznak reá.

Nem állítom és egyáltalában nem hiszem, hogy népiskolai intézményünk már a lejtőn csúszik lefelé, mert hiszem életnyilvánulásában jelek mutatják mind a fentmaradás, mind a fejlődésképeség erőit, erkölcsi rugóit; de azt már látom, hogy az életerők sokszor lekötve, az erkölcsi rugók megbénulva vergődnek a külső formalizmus szövevényei között.

Ehez járul aztán a szegénység, melynek számarányai mindég kisebb tételket mutatnak bevételi forrásainkban a szükséglet-, a fejlődés-parancsolta számarányok tétéleinél.

Ez pedig nagy baj, mert idegen forrásokhoz kell folyamodnunk s ez idegen források hovatovább nagyobb mérvű igénybevétele mindig gyöngíti úgy a külső kormányzásban érvényesülő jogainkat, mint magára, a belső élet irányítására szolgáló erkölcsi befolyásunk hatását.

Államsegélyes népiskoláink sokszor megdöbbentő példát mutatnak nekünk e tekintetben.

Külső- és belső iskolai berendezkedésünk egyöntetűsége, jobban mondva: egységre törekszik, ami a magyarság, a nemzeti élet szempontjából helyes és tőlünk elvárható törekvés; ámde ebből nem következik, hogy a református egyházi életünk jeleit csak halványuló mécsként engedjük pislogni iskoláink falain s mindent, ami belső, szellemi és erkölcsi megnyilatkozás minél szűkebb határok közé szorítsunk az egyeztető forma kedvéért.

Ha megvan is tényleg a mi iskolakormányzási jogunk régi egysége, rendelkezési hatása, egy nagy részben magunk vagyunk ennek okai, hiszen apránként talán közönyösségből, vagy kényelemszeretéből, talán magasabb szempontok mérlegeléséből, a legesekélyebb dologban is kerültük az összeütközéseket az állami iskolai hatóságokkal és precedensek teremtése sorozatával engedjük az állam legfőbb felügyeleti jogát minden téren teljes kormányzási és rendelkezési joggá kiszélesedni. Mi csak végrehajtó közegei lettünk.

Fájdalom, — a tapasztalatok és lassanként gyakorlatba vett jogok alapján, — az újabb iskolatörvények a lehető legszűkebb határok közé vonták már autonómikus jogainkat, úgy, hogy sokszor az iskolaterem egy ablaknak mérete és befallazása, az iskolának mimódon való tisztítása felett elkeseredett vita és hosszú ideig tartó harc keletkezik a tanfelügyelőség és egyes református egyház iskolahatósága között.

Pedig hát, még a mostani országos törvények keretei között és szűken mért autonómikus rendelkezések mellett is szembetűnően ki lehet domborítani és sok tekintetben életrevalóvá tenni iskolakormányzási és a szervezetben, szolgálatban, tanításban érvényesülő jogainkat és mindazt, ami az iskolai élet belső, szellemi és erkölcsi irányításában lépten-nyomon feltűnteti, hogy a mi iskolánk református iskola, melynek első rendű vezetője, közvet-

len rendelkező hatósága, — a református iskolai hatóság.

Ehez csak akarat, erély es körültekintő tapintat szükséges.

Itt-ott csenevész, vagy elkallódott jogainkat, — melyek az országos törvény rendelkezései mellett úgy is megvannak, — költsük életre, vegyük ismét gyakorlatba és többé alkalmazásuktól hajszálnyira se térjünk el.

Tanfelügyelő és református iskolai főhatóság nem egymás fölé, hanem egymás mellé rendelt hatóság, megosztott jogterületen működven mindenik. Amazé az állami feltétlen felügyeleti jog s ennek alapján, az egyházi iskolai hatóság közbejöttével való rendelkezés bizonyos esetekben; emezé a közvetlen felügyelet és rendelkezés joga.

Ezt kell tisztázni és gyakorlatilag érvényre juttani. Ha elnéztük és — talán rosszul értelmeztük — magasabb szempontból eltűrtük azt, hogy állami közoktatási törvényeink megalkotásánál egy kalap alá vettek bennünket a hazafiatlan és ellenséges indulatú nemzeti iskolák főhatóságaival és tanítás-nevelési irányzatával: legalább érezve most már a szomorú tapasztalatokat s ébredjünk fel, mentsük meg, ami még megmenthető és állapítsuk meg rendelkezési jogainkat minden ponton.

Szabadabb lélekzethez jutván így népiskoláink, mint láthatólag ismét autonómikus iskolák megteszik az első lépést arra nézve, hogy a lét- és nemlét felett való félelmetes kérdésre önértetes és feleledt reménységgel azt felelhessék:

Igenis, látunk jeleket, melyek a külső és belső kormányzás terén biztatóan intenek iskoláinkhoz való ragaszkodásra, mert magyarságuk mellett szabad, református intézetek azok.

Az így, hatékonyabb rendelkezésünk alá vont iskoláink berendezéséről szölok majd a következőkben.

Sinka Lajos.

Egyházi élet.

Nagybányán.

A magyarnak legszebb tulajdona, hogy szilárdan ragaszkodik nemzetéhez, hazájához. Az istenség maga erősíté meg e hajlamukat. Nemzeti nagyságunk tehát ebben áll.

De mi a haza?

Miért adnék én, parányi ember, feletet erre a kérdésre, mikor megfele t már reá a nagy, az Isten lelkétől ihletett ember, ki „nem az emberi tudás bizonytalan eszközeivel, hanem a lángész csalhatatlan ösztöneivel dolgozott?”

Nem írom le a nevét, mert nem akarok megbántani senkit!

De a gondolatát leírom.

Kezdődik a hon a csendes tanyának küszöbjén, melyhez emlékezete köté legelső végét fonalának, midőn először útnak erede

Hova e gondolat — vezér
Mulatni vissza-vissza tér
És egy szerény zöld ággonl megpihen,
Mint bárkán a galamb az őszi tűzhelyen“.

...Művelt ember, kinek a természet szívet adott, egész hazáját szereti. Mert fel tud emelkedni a haza szent nevezetének szent fogalmára!

De a művelt emberek is éppen úgy, mint a nép szegényebb osztályai, nemcsak a honhoz, de szülei helyéhez is ragaszkodnak.

A helyhez, hol első éveinket tölténk s szüleinknek szerény laka, vagy talán sírja áll; a kis mezőhöz, melyen játszadoztunk; a fákhöz, melyek alatt játék után megpihentünk!

„Kezdődik a hon...”, a nagy költő igazat mondott.

...Igy kerültem le... ide... oda...

És amit láttam! Amit tapasztaltam! Egy városban, hol pihennem kellett! A „nagy asztal” mellett nem „sváb” legények ültek, nem is „egy verklis köszörülgett valami nótát”... A „cine mintye” járta... Ugy szerettem volna közéjük eresztetni egy néhány k...i magyart, hogy „azután ott bent csak egy maradt volna!”

* * *

Végre Nagybányán voltam. Régi város, kedves város. Valamikor régen nagyon sok ideig laktam benne... Az eső hullott... de azért mentem. Mit nekem eső, ha még egyszer megláthatom... örökké kedves jó barátaimat, ismerőseimet...

Csatangoltam. Valami volt a lelkemen:

„Ne zörgess a múltnak zárt ajtaján!
Nem nyílik az fel többé senkinek:
Ott hasztalan vádolod be a jelent!
Az alvó lelkek meg nem értenek“.

Már-már azon a ponton voltam, hogy régi ismerőseim mind „alvó lelkek”, — amikor végre találkoztam eggyel a sok közül.

Tőle tudtam meg, hogy azon napon este lesz az „egyházi-bál”.

Egyházi-vál! A nagybányai református egyháznak bálja!

Elemi erővel szálltak meg régi emlékek. Mikor még kis diák voltam! Mikor még jó tanárain minden arra való diákot elengedtek ez egyetlen bálba! Elengedtek, mert „való nagyság”, ki mindig csak új meg új testekben s az ifjúságnak igaz nevelésében lelte örömét; az apostol Gergely Károly volt a bálnak vezetője! Elengedtek, mert ott volt a mi gondviselőnk, a mi nagy-asszonyunk (Tompá szava illik reá):

„Lélekfönség, szív és kedély!”

„Lélekfönség, szív és kedély!”

Ugy-e nagybányai barátaim, hanem mondom is: kitaláljátok, hogy ez az asszony az „apostol” felesége volt?!

Egyszóval: az egyszerű, véletlenül „odaszakadt”, krónikás meghúzódott egy sarokban. Minő kép s a képben minő változás. Megtaláltam a magyart! Megtaláltam a kedélyt! Megtaláltam az én barátaimat (az egyik kopasz, a másik ősz, mint magam is vagyok).

Csak egyet nem találtam: vén embert. Mert:

„Nem években áll a vénység;
De midőn a tűz kihál!
Ifju lélek:
S az ember még
Hetven évvel fiatal!...

„Ez volt a bál legelső rendezője az örökké ifjú, soha meg nem öregedő Torday Imre. ... És a krónika író csak nézett tovább. Megint keresett valamit; amit nem talált, megkereste az élet delén álló asszonyokat, akiket ismert annó régi jó időkben, elmúlt 20 esztendővel ezelőtt, mint ifjú leányokat és mondom, nem találta meg őket!

Nagybányai barátaim! Feleségetekre, az örökké üde, szép asszonyokra nézve elmondhatjátok:

„Örök tavaszban hinnünk nem nehéz;
Örök ifjúság alma nem merész!”

És a krónikás ismét csak keresett tovább. És most már megtalálta a keresettet: az asszonyt akinek szerepe legnehezebb... aki nem mulat, de dolgozik... de akinek érdeme a mindenkor est sikerült volta. Dr. Ajtai Nagy Gaborné szül Torday Gizella volt ez.

Ha megemlítem még, hogy a tiszta jövedelem úgy 800 korona volt; ha megemlítem, hogy nincs visszamaradás s ma éppen úgy, mint a „mi” korunkban („vonj le jó 20 évet”) a vendégszeretet egy és ugyanaz s az egész bálban nem volt háziasszony, aki szívességekben nem akart volna túltenni a másikon, ha megemlítem, hogy a jelenlevők fele róm. kath. és gör. kath. volt: azt hiszem jellemeztem a bált, a nagybányai egyházi bált s annak közönségét!

Tartsa meg őket a mindenható a mai egyházunknak s hazánkunk sokáig!

Kölyi.

Búcsúbeszéd Gergely Antal sírjánál.

Annyi viszontagság, oly sok véletlen akadály után,¹ végre még is megadatott nekem, hogy Tőled, itt e nyitott sír előtt búcsút vehessek a magam s egyházme gyém nevében, soraink közül, mintegy szélvész által nagy hirtelenséggel kiragadott kedves pályatárs!

Aranynál értékeesebb, ezüst csengésénél kedvesebb beszédek méltatták és méltatják nemes életed nagy értékeit, veszteségünk mérhetetlenségét.

Nekem „aranyom” és „ezüstöm” nincsen! Amim vagyon pedig, azt adom Neked! Óh ha embereknek, avagy angyaloknak nyelveken szólanék is, a szeretet pedig nincsen én bennem, csak olyan vagyok, mint a zengő érc és a pengő cimbalom. Ezüstöm és aranyom nincsen, amim pedig van, azt adom Neked! Óh vajha, mint egykor Péter apostol, aki e szavakat intézte a mozdulatlan bénasággal megvert sántához (Csel. III. 1-8.) én is azt mondhatnám Neked: „kelj fel és járj!” és visszaadhatnám az életnek, a mozgásnak, a küzdelemnek... és Te fölkelnél és ragyog-

¹ Amint tudva van a Debrecen és Püspökladány felől reggeli gyorsvonaton a temetésre igyekvő utasok nem tudtak Mezőtúr felé becsatlakozni. Az aradi személyvonat nem várta meg a gyorsvonatot.

tatnád köztünk továbbra is Istenáldotta szép tehetségeid!... De nem tehetem! Szavam gyöngye, erőm emberi! Azt adom hát Neked, amim vagyon, a szeretetet.

Sajátságos az emberek világa! Ha valaki a többiek közül egy fejjel kimagaslik, az átlagnál nagyobb: azonnal ferde világításba helyezi — a meg nem értés, a félreösmerés, a félelem, a meggyanúsítás! A lelkeket eltávolítják tőle, s nem engedik közelébe férni a szíveket! Lehet nagy, lehet tisztelet tárgya, homlokát dicsőség koszorúja fonhatja körül: de tartózkodás fogadja, idegenül zárkóznak előle s életét a melegséget nélkülöző köteles érintkezés fagyva teszi rideggé! Téged sem kímélt meg ettől végzeted, Téged is félre ismertek, féltek Tőled, gyanakodva álltak veled szemben, nem értettek meg.

De aki megértett, aki megösmerte nagy szíved kincseit is, az nem úgy ítélte, mint a világ, az mert közelíteni Hozzád, az szeretetének karjaival is átölelt. Egyike voltam azoknak, akik a közeli érintkezés folytán betekintést nyerhettem lelked tükörébe. A félreösmerést, a gyanút, a meg nem ösmerést, az idegenkedést legyőzte szívednek varázsa s azok helyét szeretet foglalta el. Ez a szeretetem vagyon Hozzád! Ezt adom Neked, ezzel áldozom emlékednek.

Az önként fakadó szeretet mellett elhoztam és átadom tiszteletünket is, amellyel tartozunk Neked! Igen, mert kötelességünk tisztelni azt, aki mi ránk tisztességet hoz. A miénk voltál közelebből, de egy egész országra szólott híred, neved s az általad szerzett tiszteletből ránk is hárult tisztesség; méltán megérdemled tehát most, mikor dicsőséged pályája sötétbe vész, mikor nem vehet többé reánk is visszfényt varázsos beszéded fáklájára: tiszteletünk adóját leróvjuk sírodnál. És meg vagyok győződve, hogy egyházme gyéd is és tisztársaid, a veszteség fájdalomával együtt híven őrzik szívökben a soha el nem múló, sőt idővel fokozódó kegyeletet és tiszteletet emléked iránt.

És ezeken kívül adom még Neked, amim vagyon: az én soha el nem mosódó halámat is. Ezelőtt 6 évvel én állottam enyéimmel egy ilyen nyitott sír előtt, mint amilyen most Téged elnyelni készül; egy sír előtt, amely 26 évi boldogságot zárt magába! És amikor a nekünk mérhetetlen veszteségtől lesújtva vonaglott összetört szívünk, vergődött bánatos lelkünk: Te jöttél el hirdetni nekünk a vigasztalást és varázsos ajkad beszéde Gileádnak balzsamát csepegtette a vérző szíveinkre... és megvigasztalta azokat. Óh ha én is bírnék amaz isteni adománnyal, óh ha képes volnék én is megvigasztalni bánatos özvegyed, korán itt hagyott, korán árvaságra hagyott kedves gyermekeidet!

Nem is kísértem meg, hogy szavakat keressek... úgy sem találok! Ő hozzá utallak, aki másokat úgy megtudott vigasztalni; az ő oldala mellett, mint igazi papné, megtanultad, hogy Isten az özvegyeknek és árváknak Atyja, őket el nem hagyja, gondjukat fölveszi! Bizony ti rólatok sem feledkeznek el! Megtanultad, hogy a hit ereje csodákat mivel és a tova rohanó idővel enyhíti majd a ti fájdalmatokat is, kárpótolja majd veszteségeteket is. Mi a magunk részéről ígérjük, hogy testvér gyanánt tekintünk mindannyian, testvér gyanánt osztozunk fájdalomdiban s igyekszünk annak enyhítésén. Te Tőled pedig el-

költözött kedves pályatárs búcsút veszünk! Szeretünknek palástját borítjuk koporsódra, hogy annak melege óvja meg nagy szívedet, hosszú síri álmokban a reá hulló rögök hideg öleléseitől; síri emlékedre függesztjük tiszteletünk koszorúját, hogy az a késő utókornak is hirdesse veszteségünk nagyságát és kegyeletünk mélységét!

Isten veled, Isten veled!

Győry Lajos,
hevesnagykunsági esperes.

Gergely Antal élete.

Egy jó öreg biblia első lapján, a régi magyar kálvinista családok e nélkülözhetetlen anyakönyvén olvasom a feljegyzést: „Antal fiam született 1869. év november hó 10-én”.

Aki e sorokat följegyezte, a mi Antalunk édes atyja, Gergely Antal tekintélyes molnár-gazda volt Dunavecsén; sokáig községi előljáró, presbyter és kurátor. Egyéniségében a nobile officium komoly kötelességtudása a vallásához ragaszkodó lélek szelíd engedékenységeivel és a családi élet szerető gyöngédségével párosult.

A házi tűzhely körül Molnár Eszter, Anti édes anyja, a régi magyar asszonyok egyszerű nyíltságával, keresetlen őszinteségével, buzgó hitével egészítette ki azt a keretet, melyben Gergely Antal gyermeki lelke az első, kitörülhetetlen benyomásokat nyerte; azokat az alapérzéseket, melyek elhatározólag döntik el a jellemképződés irányát.

Az említett vén Biblia napi olvasmánya volt a családnak, melyhez a zsoltárok kórusát, az édes anya vezetésével, a gyermekek, a fonásra, varrásra összegyűlt szomszédság szolgáltatták.

A buzgóság estéi nem kötötték meg a gyermekben a gyermeket. Élénkség, pajzán kedv, összes járulékaival uralkodott a gyermeki gyűlhely, a malom körül és a gyermeki egyenlőség bizonyosságául csak hatalmi szóra húzta fel a mi Antink a megkülönböztető cipőt, vagy vette hátára a felesleges iskolatáskát, mikor alkalom szerint hamarabb kéznél van a könyvtáska nélkül. Élénk, de mindig engedelmes gyermek, könnyen tanul és kitűnő az elemi osztályokban.

Kilenc-tíz éves korában, az akkori szokás szerint, csere-fiú lett belőle Dunaharaszttiban, hol egy jó sváb család körében próbálta ki először nyelv-érzékét.

A csere-év elteltével a budapesti református gimnáziumba kerül. Anyai nagyatya, az „Aranyas” tulajdonosa, örömmel ismertette meg a rendkívül érdeklődő, fogékony gyermekkel Budapestet. Örömmel hallotta Molnár Sándor tanártól, hogy Anti egyike az intézet legjobb viseletű, legjobb tanuló növendékeinek, kiben az egészséges gyermeki élénkség nagy figyelemmel, fegyelmezzett szorgalommal párosul.

A gimnázium minden osztályát jeles eredménnyel végezte. Tanárai: Vámos Mihály igazgató, Fiók K., Bernáth F. kitüntető szeretettel bántak vele, osztálytársai privát-tanítását bízták rá, miből szép jövődelme volt. Hatodik gimnázisra korában 4-4 koronát szerzett matematikai órák adásából és öreg professzora azzal biztatta a nagyon is labil mathemati-

kusokat, miszerint: „ha bizonyítványt hoz arról, hogy Gergely tanítja, átereszt”.

Már itt feltűnik ébredező szónoki tehetsége. Vakációkban a dunai molnárok szemefénye, kik áhitattal, könnybe lábadó szemekkel hallgatták, ha a Dunaparton malomkőre állva beszélt az odalátszó temetőről.

Igy emlékeznek ma róla azok, akik előtt a diáklelék kiforratlan sejtelméi önkénytelen elragadtatásban nyilatkoztak meg és mikor e sejtelmek, a temető fölött hitté, meggyőződéssé tömörültek, mi jól tudjuk, hogy legmegkapóbb beszédei a sir szomorúságából és az ahhoz fűződő remények vigasztaló érzéseiből fakadtak.

Ugyancsak a dunai molnárok, révészek emlékei közül meritjük, hogy bár erősen fejlett, izmos fiú volt, aki könnyedén emelgette az aránylag igen nagy terheket, vialitása mellett is a legjobb szelíd, engedelmes gyermek volt.

Az 1889. évben tett érettségi vizsga után önkéntesi évét szolgálta le Bécsben a 84-ik gyalogezrednél. Az önkéntes-iskola parancsnoka ellenséges indulattal fogadta őt és három magyar önkéntes társát. Sokszor hallott, reprodukálhatlan megjegyzéseikkel illette a magyar fiúkat és mily szép bizonyítéka Gergely vonzó egyéniségének, hogy elválásukkor így búcsúzott el századosa tőle: „Válasszon kardjaim közül emlékül”. A választott kard kedves emlékei közé tartozott mindig a megboldogultnak.

Talán ez a kard járult sokban ahhoz a tervéhez, hogy csendőr-tiszt legyen. Terve ellen a dunavecsei református lelkész-esperes küzdött, hogy „ne legyen betyárkergető”. Ismerve tehetségét, hajlamait, azon fáradozott a szülőknél, hogy Anti a teológiát válassza.

Nem lehetett könnyű a választás. A csendőrséghez beadta folyamodványát, a nélkülözhetetlen protektorok is meg voltak már. Mielőtt azonban válasz jött volna kérésére, szülői biztatására, beiratkozott a budapesti teológiai akadémiára 1891. év január havában. Az iskolai év előző hónapjaiban kérvénye elintézését várta. Úgy látszik, ragaszkodott a csendőrtiszti pályához, a katona-élethez, melyről ideális fogalmakat őrzött meg még az önkéntesi tapasztalatok után is.

Bár csak a második félévben jelentkezett a teológián, az első félévet nem vesztette el. Április közepén már végzett az első félév tananyagával, jeles eredménnyel kolloquált. A jeles osztályzatot mindvégig megtartotta és mint az akadémia legjobb, növendéke, negyedéves korában szénior lett.

Még első éves teologus korában megkapta behívóját a csendői szolgálatra. Nem fogadta már el. Már más eszmekör bilineselte le, hol az ideális gondolkodás a hit pozitív formáit ölti fel; hol az „egész ember” a legnemesebb harcokat naponta megvívhatja; hol a győző a legyőzöttek fölemelkedésében láthatja a maga diadalát.

Igen korán megragadta lelkét a lelkesi kötelességek legfontosabbika, a többé-kevésbé elhanyagolt cura pastoralis, a belmisszió felkarolása. Bár tökéletesen igazat ad amaz állításoknak, hogy a vallásos élet centruma a templom, de ugyanekkor így nyilatkozik: „nagyon szegény vallásos élet volna az, melynek hatáért, ha még oly tágas volna is, de épület

képezné" és igen nagy bajnak tartja, hogy: „amikor a templomajtón kilép a hívő, megszűnik reá nézve létezni az az élet, melyet egy lépés és egy ajtócsukás választ el tőle”.

A belmissiói törekvések akkor azon vallásos egyesületek munkáiban nyertek alakot, melyeknek lelke Szabó Aladár theol. tanár volt. A vallásos alapon összeállított egyesületek a keresztyén missiói munka, az ősi értelemben vett diakónia minden lehető eszközzel szolgáltak a krisztusi szeretetnek; míg e szeretet ébrentartója az egyesületi munka alatt folytatott vallásos előadások, biblia olvasás, magyarázás, ének stb. voltak.

Gergely Antal oda vonzódott, ahol táplálékot találhatott mindig fény, mindig bensőiség után sóvárgó lelke. Gyakori részt vett, mint theologus, a budapesti Lorántffy Zsuzsanna-egylet esti gyűlésein, hol a keresztyéni szeretet munkáinak látása sokszor hangolta magasztos imára, elmélkedésre Isten iránt; heve, meggyőződésből fakadó lelkesedése, már akkor is választékosan szép nyelvezete lekötötte hallgatói figyelmét.

Tényleges részt is vett a Lorántffy Zsuzsanna-egylet munkáiban, a „vasárnapi iskolában”, hol a legszegényebb osztály gyermekeit gyűjtik össze és tanítják Isten félelmére, tisztességre, becsületre.

Részt vett az ifjúság körében indított vallásos mozgalmakban, hol bölcsészek, jogászok, orvos-növendékek, theologusok, iparos és kereskedő ifjak együtt alkotnak egy testvéri közösséget; hol egyszer bibliaolvasás, máskor szívetképző, ismeretterjesztő, hazafias előadások közben eserélik ki nézeteiket, adják elő és oszlatják el kételyeiket.

Míg eme belmissiói munkákban, azok vezetésében, szellemében a Szabó Aladár őszinte lelkesedése, Krisztus és embertársai iránti önzetlen szeretete állott Gergely szeméi előtt; más oldalról a theologus évek nem merülhettek ki a tankönyvek keretében. A theologia körén kívül eső tanulmányok, az önképzés sokoldalú tere mind vonzották, elfoglalták a tudni vágyó ifjút és az anyag összehordása, megválogatása után megadták azt az alapot, melyen felépülhetett az az erős, pozitív keresztyén hitrendszer, mely kifejezésre jutott imádsága szeretetteljes alázatosságában, beszédjei, állításai biztosságában, következetességében. Ez volt ékesszólásának, hatásának titka. Ékesszólásával, nagy szónoki hevével már theologus korában kitűnt. Vakációiban a dunavecseiek szívesen és áhitattal hallgatták, míg az atyafiak egyrésze nehézményezte előadása hevét, erős gesztusait.

Beszédjei ezidőből, sajnos, nem maradtak fenn. Csak egyetlen bevezető beszéde van kezeink között és egy 1892 július 15-én Dunavecseán írott meséje a Dunáról, mely levél is egyszersmind „kedvelt tanítványunkhoz”, gróf Teleki Tiborhoz. Itt írja: „Ha Plátót, Aristotelest, Kantot és a többi jó urat meg- unom, az ő (Duna) szerető kebelére menekülök”. Megemlíti, hogy „a Duna szeretete annyira nőtt irányomban, hogy sajátjává tegyen... szerető sutogása úgy el csábított, csókjai úgy elbódítottak, hogy egy jámbor fűzanyóka kegyes közbelépése nélkül most aligha nem a föld színe alatt vagy 6 lábbal tűnődném azon, hogy miért is szeret a Duna engem annyira”.

E kis mesében a Duna szívének mély szerelméről ír a tavasz kisasszony iránt. Egy kedves kis természeti képet fest, melynek színeit csak az válogatja össze, aki a maga ifjúságának, szívének, talán ábrándozásainak színeivel, hangjaival a Duna tükörén szabadjára eresztett csónakba menekül, mikor annak „széles ábrázaja vörhenyes pirba borul szégyentől, szeméremtől vagy talán a lemenő nap búcsú-csókjaitól”.

Jellemzők és Gergely egyéniségének alapvonásai egyikét fedik fel e kis mese, jobban mondva e levélnek a meséhez már nem tartozó befejező sorai, hol írja, hogy álmodozásából a temetőből hangzó ének riasztja fel: „E világon nincsen nyugalom”. Feszített evezőkkel menekülni óhajt a hangoktól, vagy talán „a lelke nehezedő nehéz súlytól”, de ismét megállítja, megfordítja esolnakát vig aratóknak a partról hangzó dala: „szüret után lesz az esküvőm”. „Eszembe jut a halotti ének — írja — s annak adok igazat”.

E hangulatot megérteni óhajtottam. Levele fogalmazványának hátlapján, kúszált betűk, kitörült sorok közül kibontakozott végre valami, egy bizonyos időben mindnyájunk jó ismerőse, mely összezavarja és rendezi életünket, hangulatunkat, fut a szomorúságtól és igazat ad neki, kerüli a vidámságot és önmaga merő öröm. De álljon itt a magyarázat:

„Álomnak véli mind ki hallja
Azt a tündér történetet,
Hogy nyertem meg s mint...
Én el a te szerelmedet.
Álom, álom, csak hajtom egyre
De sehogy fel nem foghatom,
Miként lehet egy szép álomban
Annyi temérdek fájdalom”.

(Folyt. köv.)

Emlékezés Kalmár Ferencről.

Vártam mindezideig, hogy az enyémmel talán hívatottabb tollak fogják megörökíteni e lap hasábjain, — még a múlt, — január hónapban elhunyt gencsi lelkészársunknak, Kalmár Ferencnek emlékezetét.

Miután pedig e gyászos esemény regisztrálására a szerkesztőség által is felkértem, — tehát én veszem fel a krónikás szerepét, — megemlítvén néhány sorban élettörténetének főbb mozzanatait.

A megboldogult Mátészalkán született 1830 április 2-án, szegény, földműves szülőktől.

Elemi iskolái elvégezte után a debreceni híres főiskolába került, hol mind a nyolc gimnáziumi osztályt sikeresen elvégezvén, a theológiai tanulmányok hallgatására iratkozott be. Pályája végeztével, előbb Királydarócon töltött be nevelői állást, Szilágyi Dénes, ottani földbirtokosnál s csak azután ment ki káplániára, Kántorjánosiba, innen Barabásra s későbbben Gencsre.

1888-ban a krasznaszentmiklósi, míg 1896-ban a gencsi tekintélyes egyház választotta lelképásztorává, a kiváló szónok, Kalmár Ferencet. Itt, ez utóbbi gyülekezetben működött 1912 január hó 11-én bekövetkezett haláláig.

Lelkipásztori munkássága nem tűnt el nyom

nélkül. Kitűnő adminisztrátornak bizonyult, mindjárt az első években.

Már Krasznaszentmiklóson sokat tett, de még inkább Gencsen, sohasem lankadván a munkában. Tevékenységét, miután e sorok megírásánál a lehetőség szerint rövidegre kértem fel, hosszasan nem méltatom, de annyit még is meg kell említenem, hogy hatalmas szervezői képességével egyházközsége külső képét ugyancsak megváltoztatta. A templom-építésből fennmaradt adósságokat kifizette s lelkes agitációja révén, egyháza megadóztatása nélkül, tornyot építtetett a templom elé.

Sajnos, — egyházának mély fájdmájára, — néhány évvel ezelőtt súlyos belső kór támadta meg az erős törzset. Folytonosan rosszabbra fordult egészségi állapota, úgyannyira, hogy több ízben kénytelen volt félbeszakítani a szervezői s építői munkásságát, sőt újabban már, egyházmegyénk ajánlatára, az egyházkerület elnöksége, segédlelkészt rendelt melléje, hogy amiket megépített: állandósulhassanak is azok...

Halálának híre legfeljebb távolabbi ismerősei körében okozhatott meglepetést. Mi, kollégái, kik közelebről ismertük belegségének aggasztó voltát, jó ideje el voltunk készülve a gyászra, melyet emberi hatalom már el nem fordíthatott; épen így gyülekezete, valamint forrón szerető nejes egyetlen gyermeke is.

A ravatal felett Berey József, a nagykarolyi egyházmegye ékes-szavú esperese beszélt meghatóan, vigasztalva s a viszontlátás reménye hirdetésével emelve fel a gyászolókat és megszorodott szívűket. A sirnál, a hozzá állandóan igazi vonzalommal és szeretettel viselkedett Szabó Pál, helybeli segédlelkész mondott felette rövid beszédet.

Nyugodj békében, elhunyt lelkésztársunk. Nyugodj békén, te nagy szív; pihenj csendesen nagy szónok, te nagy temető!... Adjon neked a mindenható Isten, küzdelseid után csendes nyugodalmat a síri éjszakában s kicsiny családnak hozzád oly meleg gyöngédséggel ragaszkodó szeretteidnek megnyugvást a hitben, mely a sírok felett is életet hirdet.

A fájó könnyeket szárítsa fel ama jóságos kéz, mely egyedül adhat vigasztalást.

Bere, 1912 február hó.

Tukacs László,
ref. lelkész.

A nagybányai egyház évi jelentései.

Minden év februáriusában megérkeznek hozzám azok a csinos, zöld borítékos, kétíves füzetek, melyekből én, a Nagybányáról rég elszármazott ember, pontosan megtudom, mi történt a lefolyt esztendőben annak az egyháznak kebelében, melynek belső élete ma is annyira érdekel.

Nem volna fölösleges talán az sem, ha a mi egyházkerületünkben annyira jelentékeny emez egyháznak néhány évi munkásságát ismertetném e hátsabokon. Mindenesetre impozáns fejlődésről számolhatnánk be. De lehetnének, akik azt gondolnák, hogy ez nem egyetemes érdekű dolog. Ha minden nagyobb egyházközség egy-egy barátja tenni akarná ugyanezt:

nem férne el a kerület lapjában; kiemelni egyet meg egyoldalúság volna.

Nem is ez a célom. Hanem az, hogy *magukról, a kis zöld fedelű füzetekről beszéljek*, abból az alkalomból, hogy épen most a *tizedik* ilyen került ki a Nánásy uram nyomdájából.

Amikor *Sollész Elemér*, a nagybányai lelkész, egy évtized előtt az első ilyen füzetkét kiadta, meg lehetőszen új útra lépett. A nagy budapesti egyházon kívül talán csak a *hódmezővásárhelyi* adott ki évkönyvet, sőt úgy tudom, ez utóbbi se minden évben. Debrecen, Szatmár, Nagyvárad sem tették tudomásom szerint.

S a tíz év alatt se akadt sok követője e rendszernek. Talán, mert nem is tudtak róla.

S ép ezért írom e sorokat. Hadd tudják meg, mi az értelme, célja e füzetek kiadásának, mi az eredményük? Miként készülnek s hogyan készíthetők?

Manapság igazán alig van olyan valamire való részvénytársaság, egyesület, testület, intézet, mely évi jelentéseit füzetbe, kötetbe foglalva ne publikálná tagjai s az ellenőrző nagy nyilvánosság számára.

A református egyház valaha a kulturális mozgalmak terén elől járt, úttörő volt. A könyvnyomtatásnak is legelőször ismerte fel igazi becsét s ugyancsak felhasználta. S a nyilvánosság elől sohasem rejtőzködött.

De mennyi idő telt el, míg végre a kerületek s még később az egyházmegyék jegyzőkönyveiket kiadták! Középkorunkban is alig félszázados szokás az értesítő kiadása. Elemi iskoláinkban alig teszik még ma is. Pedig az állami városi iskolákban sok helyütt bevált intézmény ez is.

Ha valaki egyházmegyéje vagy pláne egyházközsége *múltja* iránt érdeklődik: roppant halmaz s többnyire össze-vissza turkált iratok dohos kötegeibe kell belebujnia. S bizony ember legyen a talpán, ki e labirinthusban el nem téved s a sok salak közül az értékes anyagot kibányássza.

Olyan férfiú oldalán nőttem fel, aki megpróbálkozott e csaknem lehetetlen feladattal. Az egyházmegye dolgaiban csak odáig jutott, hogy összerendezte az anyagot, az egyházközségét jórészt fel is dolgozta; de befejezni azt az utolsó simítást megadni annak már nem volt ideje, sem a kinyomtatásra...

Ekkor jött két kiváló férfiú, apa és fia, akik befejezték, amit a buzgó levéltáros kezdett.

A nagybányai egyházmegye történetét megírta *Sollész János* ombodi lelkész s benne a *nagybányai egyház történetét* is az előkészített anyagból. Ez utóbbit aztán külön is kiadta *Sollész Elemér*, az akkor új nagybányai lelkész.

Most már csak arra kellett vigyáznia, hogy a jövőendő történetírója számára együtt tartassanak a *lényeges* adatok. S e célra csakugyan pompásan alkalmasok ezek az évi füzetkék. Az év eseményeinek fontosabb adatai a presbyteri és közgyűlési jegyzőkönyvek nyomán, az egyház lélekszámban beálló változások statisztikai képe, az előjáróság névsora, a pénztári zárszámadás, a vagyonegyetem, a református vallású iskolakötelesek iskolázottságára s a konfirmáltakra vonatkozó statisztikai adatok mind helyet találnak abban. Azonkívül — rendkívül buzdító hatással — ezek a zöld füzetkék az egyház aranykönyvét

is pótolják, mert nyilvánosságra hozzák a kegyes adakozásokat.

Az első jelentés 1903 januárjában jelent meg Nagybányán, mindössze egy ivnyi terjedelemben, összefoglalva abban Soltész Elemér három éves lelkészkedése idejének összes fennebb említett adatait.

A második füzetben össze van foglalva a lelkési évi működés egész képe. Az egyház szegényházáról, alapjairól, az egyházi adófizetés kulcsáról való tájékoztató adatok, a vallásitanítás az állami iskolákban, az egyházi épületek biztosítására vonatkozó adatok. Az úrvacsorával élők száma. Jelentés az egyházi énekkar alakulásáról stb. S a legnagyobb újítás az, hogy a füzetbe felvételett az *adól fizető egyháztagok névsora, adóik mennyiségével s fennálló hátralékuk kimutatásával* együtt.

E publikálás hírére sokan belizették régi hátralékaikat, de még így is igen nagy összeg az, ami hátralék címen ki lett mutatva. Am, hogy a próba helyesnek bizonyult, mutatja az, hogy e nyilvántartás máiglan is fennmaradt, és a *hátralékok megapadtak, az adómennyiség* pedig, annak dacára, hogy a kulcs leszállított, a nyilvánosság hatása folytán megkészsereződött. A szokásos panaszok az aránytalan adóztatásról elesitultak.

A harmadik füzet az egyházmegyei canonica visitatióról és iskola látogatásról, egyházi ünnepélyekről is beszámol s az egyház jövőjére vonatkozó fejlesztési terveket is vet fel. A negyedikbe a többi rovatok kiegészítéséül a konfirmatio nagybányai helyi szokásainak történetét iktatja be a lelkész, s jelenli, mennyire megnőtt az érdeklődés a népies vallásos iratok iránt. Itt foglalja össze az egyház alapítványait felajánlatuk történeti sorrendjében. Az ötödikben a debreceni egyetem javára történt hatalmas gyűjtésről referál. A hatodikban egy, az úrvacsorája mivoltát genialisan fejtegető prédikáció is ki van nyomtatva, melyet a lelkész *Wilfred Monod* nyomán írt és mondott el. Ez a jelentés s a továbbiak már két ivnyi terjedelműek.

A hetedik jelentésben, 1909-ben az új adórendszer behozatalának előnyeit fejtegeti a lelkész. S az új rendszer be is hozatott minden rázkódás nélkül, sőt olyan könnyítéssel, hogy a személyi pótdó nem emelkedik a törvény szerint, hanem a magas állami adó mellett is változatlanul csak 2 korona maradt az, a legkisebb állami adót vagy állami adót egyáltalán nem fizetők részére meg teljes felmentést ad az egyház.

A nyolcadik évi jelentés a Kálvin jubileumi ünnep alkalmával mondott imákat közli. A kilencedikben semmi, a legújabbikban meg az az újítás foglaltatik, hogy a füzet belső boritékjára s utolsó lapjaira *hirdetéseket* is felvett a szerkesztő lelkész, de kizárólag tisztos, komoly cégeknek hirdetéseit.

Ez a körülmény annál fontosabb, mert ezáltal megtakarította az egyház azt a 80—90 koronát is, amibe eleddig a jelentések kerültek. Hogy pedig e hirdetéshez kivált az egyháztagoknak kedvük legyen, az ő hirdetési díjjaikat az egyház kegyes adományokként számolja el és nyugtazza.

A kegyes adakozások összege, mióta e füzetek kiadatnak, megnégyszereződött a nagybányai egyházban!

Ime ilyenek ezek az évi jelentések és ilyenek a hatásai.

Nem csoda, ha olyan városban, melynek viszonyai Nagybányáéhoz hasonlítanak és ahol a közelségnél fogva megfigyelhetik ennek munkáját, szintén beláttak az évi jelentések kiadásának előnyös voltát. S a legutóbbi egyháztanácsi gyűlésen a máramaroszigeti presbyterium is felkérte jeles lelkészét, Bede Lászlót, hasonló füzet kiadására.

Ime — azt hiszem — felesleges volna többet szólnom. A példa itt van. Kívánom, hogy minden nagyobb s különösen városi gyülekezet kövesse!

Ha minden egyházmegyénk s minden nagyobb egyházunk megiratná múltjának történetét s publikálná évről-évre jelen állapotát: bizonyára sokkal szélesebb körű és sokkal intenzívebb lenne az érdeklődés az egyházi ügyek iránt ama hívekben is, akik véletlenül nem presbyterek.

A nyilvánosság és haladás s ezek eszköze a könyvnyomtatás volt eltető elemünk a rég múltban. Kár volna ezeknek előnyeiket merő conservativizmusból fel nem használnunk.

Dr. Gergely Gyögy.

Esdő szó.

Alig lehet elképzelni is megindítóbb, szájalomraméltóbb látványt, mint az árvíz által elsepert Panyola képe! A virágzó község háromnegyedre rommá lett, a benne lakó 1600 lélek túlnyomó része télvíz idején hajlékától, bútoraitól, ruhájától, élelmiszereitől, barmainak élelmétől, sőt tetemes részben barmaitól is megfosztva, jajszóval kesereg összes vagyonának elpusztulása felett s az első rémületből felocsudva, kétségbeesetten gondol a jövőre! Am jelen helyzete is elviselhetetlen! Menhely csak a gyermekeknek s a gyengébbeknek jut, az erősebbek dideregnek, a borzalom órájában rajtuk levő könnyebb öltözékben, mert a melegebbet eltemette a rom, vagy elsodorta az ár! A tűzhely, az éléstár is oda! Mint Illyés prófétát a hollók, úgy táplálják s mentik meg az éhenhalástól a szegény népet a szomszédos falvaknak, a szerencsétlenek iránt dicséretreméltó részvétet és áldozatot tanusító lakosai. Hát még a jövő milyen sivár, reménytelen!

A részvét, a könyörület talán sohasem talált méltóbb tárgyat e szorgalmas nép szerencsétlen eseténél, amelynek borzalmaikat az isteni gondviselésén kívül egyedül csak a nemes szívek áldozatkészsége képes némiképen enyhíteni s akiket az Úr csapása megkímélt, nem fejezhetik ki méltóbban hálájukat a Gondviselés iránt, mintha az inség és nyomor sajtolta könnyeket szíves részvétükkel letörülni segítenek!

Az irgalom és könyörület Istenének nevében ajánlja a nemes szívű közönség áldozatkész, munkás szeretetébe e derék magyar népet e sorok írója, ki 22 évig lévén lelkésze, jól ismeri helyzetét s előre látja, hogy segélyezés nélkül egyrésze koldusbotot vehet kezébe, hogy földönfutóvá legyen!

Kétszer ad, aki gyorsan ad! S a jókedvű adakozót szereti az Isten!

Szíves adományokat készséggel fogad el a panyolai református lelkési hivatal.

Kovács Lajos,
ref. lelkész.

IRODALOM.

Debreceni Lelkészi Tár kilencedik kötete, az előbbiekhöz méltó gazdag tartalommal megjelent. Felöleli a lelképásztori munka minden ágát s közöl mindenikre vonatkozású, valóban értékes dolgozatokat. A munka bővebb ismertetésére még visszatérünk.

Eröss Lajos irodalmi hagyatéka. Eröss Lajos püspökségének ideje alatt rendszeres naplót vezetett. Erre a naplóra céloz akkor, amidőn a debreceni egyetem ügyében folytatott alapvető alkudozásokról és a közoktatásügyi miniszteriummal létesített megállapodásokról interjувolták. Azt mondta, hogy mindent megfognak tudni naplójából halála után. De maradt Eröss Lajos után más is. Elsőben egyházi beszédei és imádságai. Ezek közül legalább a püspöksége idejében elmondott alkalmi, sokszor történeti s helyi érdekességű dolgozatokat, (mert ezek tárgyait mind kidolgozta) okvetetlen ki kellene adni. Tudományos munkái már kevesebb számú közönségre számíthatnak ugyan, de ezeket is meg kellene menteni az elkallódástól. Megérdemlik azok, bizonyosága ennek az a kötet, amit Hegedüs és Sándor kiadványában a szerető fiú, Eröss Sándor orvostanhallgató kívánságára most megjelent s mely az egy nagyobb dogmatika előkötetének, bevezetésének volt szánva. A címlapon nincs jelezve, hogy ezt a kötetet *János Zoltán* revideálta és korigálta. A munka ismertetésére még visszatérünk. Kiállítása, hibátlan szedése a Városi könyvnyomda vállalatot dicséri. Ára 4 kor.

Agendás kis könyv. Tudatom érdeklődő lelkész-társaimmal, hogy boldogult édes atyám: Pótor Dániel „Agendás kis könyv”-ét az úrasztalához először járuló növendékek oktatására húsz fillér árban nálam megvehetik. A megrendeléseket utánvétel mellett pontosan teljesítem. Csenger, 1912 február 27. Pótor Elemér, református lelkész.

Egyházi beszéd, írta és Mezőtúron a Kálvineum javára történt templomi adakozás alkalmával az újtemplomban elmondta *Csánky Bénéámin* szeghalmi református lelkész. A füzetet a Kálvineum javára a Kálvineum végrehajtó bizottsága adta ki. Ára 10 fillér. A Zsolt. XVI. 5—6. alapján felépített magas szárnyalású, nagy tanulmányra valló beszédre szeretettel hívjuk fel olvasóink figyelmét. Ez az új munka méltán sorakozik Csánky lelkész-társunk eddigi megjelent érdemes írásaihoz.

Tanulmány. Jézus példázataihoz: írta *Woods S. E.*, angolból fordította Szilassy Paula, a budapesti evangéliomi leánydiák-szövetség titkára. A mű kiválóan gyakorlati értékű munka; bár a szöveget komoly, értékes exegetikai és régészeti megjegyzésekkel kíséri s így tudományos értéke is megvan. 1 K 20 fillérért kapható a könyves boltokban.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsváron a Kálvineum kétnapos ünnepségei fényes erkölcsi és anyagi eredménnyel folytak le. Meglepő szíves, meleg fogadtatás várta a Kálvineum munkásait, dr. Baltazár püspököt s kísérőit, kinek tiszteletére a főispán vezetése mellett a város színe-java megjelent érkezésekor a vonatnál. Február 24-én, szombaton, a megérkezés után egy óra múlva már Istentisztelet volt a magyar-utcai templomban, ahol püspökünk imádkozott és Sörös Béla losonci lelkész prédikált. Este 8 órakor volt a hangverseny a Mensa dísztermében, melyet a kolozsvári közönség zsúfolásig megtöltött. Ezt az estélyt dr. Kenessey Béla erdélyi püspök meleg szavakkal nyitotta meg; utána dr. Baltazár mondott nagy koncepciójú s megindító beszédet a szeretet hatalmáról. Barabás Samu ottani lelkész beszámolt az ajándékokról, mely szerint az összes bruttó bevétel a Kálvineum céljaira megközelíti a tízezer koronát. Kiss Ferenc zárószavait is igen nagy tetszéssel fogadta a közönség. Az estély után bankett volt, melyen folytatódtak a nemes adakozások. Másnap ugyan csak a magyar-utcai templomban Uray Sándor debreceni lelkész prédikált; ez Istentisztelet perselypenze is a Kálvineum javára szolgált. — Az anyagi haszon mellett teljes volt az erkölcsi siker is, melyeknek koronája Debrecen és Kolozsvár közeledése, sőt az ünnep forró hangulatában szíves ölelkezése volt. Örömmel konstatáljuk.

Papszentelés. A főtiszteletű püspöki hivatal hirdetése szerint ez év tavaszán, illetve a tavaszi egyházkerületi közgyűléssel kapcsolatban papszentelés lesz. Az előkészületek folynak s eziránt a püspöki körlevelek legközelebb meg fognak jelenni.

Rendkívüli egyházmegye gyűlés. Az érmelléki egyházmegye február 26-án Székelyhídon rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen elbúcsúzott egyházmegyéjétől Marjay Péter esepres, elválasztott hajdúböszörményi lelkész. A gyűlés egyúttal intézkedett a megüresedett esperesi tisztség betöltésére a szavazás elrendelése iránt. Előzőleg a lelkészek értekezletet tartottak s egy értelemmel Végh József érsemlyéni lelkész személyében állapotok meg, kinek javára ellenjelöltje Takács Zsigmond gálospetri lelkész is lemondott.

Bernáth Lajos kiskunhalasi tanár 200 korona alapítványt tett a főiskolai hallgatók befogadására létesítendő internátus céljaira.

Helyettesítés. A megüresedett mezőtúri lelkészi állásra főtiszteletű püspök úr Vaday Béla segéd-lelkészt küldte ki helyettesül.

Pongrácz József lelkésztársunk Pápán theologiai magántanári képesítést nyert. Bevezetéstani tanulmányának címe: „Az efézusi levél”. Művében hatalmas erővel cáfolja az efézusi levél hitelessége ellen felhozott érveket s a Szentírás integritása ellen intézett támadásokat is. Szeretettel üdvözljük mi is a távolból Pongrácz lelkésztársunkat s különösen nagy örömünkre szolgál, hogy őbenne a modern belmisszió egyik kiváló lelkes és ami fő, mely hitű munkását tisztelhetjük. Ad multos annos.

A Bethánia- és Filadelfia-egyletek. Budapesten március 22–25-én tartják évi közgyűlésüket. A gazdag programból kiemeljük ezeket: Március 22-én este szeretetvendégség, 23-án d. e. konferencia, utána a Filadelfia közgyűlése; d. u. a konferencia folytatása, utána 5 órakor a Bethánia közgyűlése. Március 24-én (vasárnap) d. e. 10 órakor ünnepélyes istentisztelet; délután összejövetelek. Vasárnap este 6 órakor vallásos estély a Kálvin-téri templomban. Hétfőn egész nap konferencia. Az előadásokat dr. Szabó Aladár, Vargha Gyuláné, Biberauer Rikárd Nyári Pál, Takaró Géza, báró Podmaniczky Pál és Sebestyén Jenő tartják. A konferenciák helye Sándor-u. 23/a. Vendégeket szívesen látnak.

Tanítók délutánja. A debreceni református egyház tanítótestülete pár év óta kedves szórakoztató délutánokat rendez a nagy közönség s különösen a szülők részére. Változatos, hangversenyszerű műsorral s utána tombolajátékkal van betöltve a délután. Legközelebb március 2-án délután 5 órakor a Royal-szálló nagytermében rendeznek ilyen délutánt. Ezzel dr. Kovács Gábor jogtanár szabadelőadást tart, Jánosi Zoltán lelkész verseket olvas; ezenkívül lesz több szavalat, ének- és zeneszám is. A 60 filléres belépőjegyek tiszta jövedelme jótékony célra megy.

Egy zsidó szekta. Most, hogy a zsidók országos nagy gyűléseket rendeztek Budapesten, szó esett egy érdekes zsidó szektáról, mely Galiciában él. Ezek a vallásos szertartásokat oly kínos pontossággal tartják s annyira a vallás betűjének élnek, hogy ezek pl. a mi máramarosi kóser zsidóinkat, minden kaftán és pájesz mellett is, pogány eretnekeknek tartják. Ezekre a galíciai zsidókra mondotta aztán egy debreceni zsidó orvos, hogy ezekkel szemben valóban ők maguk is elismerik, — jogosult az antiszemitizmus, igaz, csak hogy ezen a ponton nem antiszemitizmusra, hanem aszemitizmusra van szükség.

Halálozás. Szártóry Dezső hosszúpályii földbirtokos, a debreceni kollégiumnál nagy örökhagyó Szártóry-család utolsó fitagja, f. é. február hó 24-én, 66 éves korában elhunyt. Bár ág. ev. származású volt, de református egyházunk ügyei iránt mindenkor szeretettel érdeklődött, hosszúpályii református egyházunkat sok tekintetben segítette. Az ő családja nevét viseli kollégiumunk egyik akadémiái tanszéke. A. B. F. R. A.

Jutalom előfizetésgyűjtőknek. A Téli Ujság kiadója tizennégy előfizetésgyűjtőnek egyenként 25 kor. jutalmat osztott ki. A most megjelent ez évi utolsó számban közzé van téve az előfizetések helységi szerinti kimutatása. Ezek szerint a Téli Ujságra legtöbben Karcagon (553 sz.), Debrecenben (532 sz.), Hódmezővásárhelyen (493 sz.) és Cegléden (455 sz.) fizettek.

Új hitoktatói állás. Mint az aradi napilapokból olvassuk, az aradi református egyház február 25-én megtartott szokásos évi közgyűlésén elhatározta, hogy a középiskolákba járó növendékek vallásoktatására állandó hitoktatói állást szervez az új iskolai év elejére. Igaz örömmel adunk hírt e fejlődő egyház újabb erőnyereségéről.

Az oláh diákok ügyében a szomszédos szatmár-megyei Szaniszló község oláh parasztjai is népgyűléseztek. No mert vagy három példány a kicsapott kispapokból Szaniszlóra való. Jó volna, ha a hatóság rajta tartaná a szemét ezeken az ágaskodó oláh társaságon. Kíváncsiak vagyunk, hogy a kormányhatalom meddig tűri ezeket a nemzetiségi fészkeléseket.

Mesterséges vallás. Nincs nap meglepetés nélkül. A mesterséges kéz, láb, szem, koponya már nem új. Szervetlen anyagokból szerves élőlényeket tenyésztani csak nem rég sikerült egy furfangos németnek. De most jön az új csoda. A mesterséges vallás. Az eszme a japán kormányzó hatalom agyvelejében fogamzott meg. A régi vallás, szerintők, nem jó. Bár sok nemzeti vonása és vonatkozása a lelkekből kitörülhetetlen. Sok jó és sok rossz oldala van a buddhizmusnak is, meg a keresztyénségnek is. Tudósokat küldenek tehát ki államköltségen, mint ahogyan tanulmányozni szokták a japánok a hadászatunkat, avagy könyveinket, — úgy fogják most tanulmányozni a főbb vallási válfajokat is, hogy belőlük egy új mesterséges, inyükre való vallást konstruáljanak. A hiradás elég fura és épen ezért több szót nem is vesztegetünk felette, csak megjegyezzük, hogy jobban tették volna a japánok, ha pár éve elfogadták volna egyik cifra nevű tudósuknak azt a véleményét, hogy az angol missionáriusok előtt nyissák meg az ország kapuit s járjanak kezükre, hogy az evangéliom tiszta világossága behatolhasson sárga lelkeikbe.

Új motu. Mielőtt ez új pápai motu proprio-ról szót ejtenénk, megemlítjük, hogy egy vérbeli s az ő benső ügyeiket jól ismerő r. kath. úri embernek ez volt a véleménye a motuk sokaságáról: Eddig a pápák nagyon csinján bántak a motukkal. Az új pápa pedig valószínűleg azért adja egyre-másra a motu-kat, mert egyik rossz májú tanácsadója (pápaválasztáskor riválisa) így akarja beláttatni a kardinális kollégiummal, hogy rosszul választottak s így akar jövőre magának rokonszenvet biztosítani. Az új motu azonban úgylátszik, nem igen lesz alkalmas a pápa ellen hangulatot csinálni. Ez egyszer semmi túlzás, semmi szerzetes-morál nem acsarkodik a motuból. Reformálni akarja az egyházi zenét s hangsúlyozza, hogy a közönség minél jobban vonassék be a templomi éneklésbe. Szaporítani kell tehát a közénekek számát s kevesbiteni a szólóénekeket. Kötelességévé teszi végül a

plebánosoknak, hogy templomaik mellé okvetlenül énekkarokat szervezzenek, ami egyenesen követésre méltó szép gondolat.

Vég József lesz az érmelléki esperes. Folyó február 26-án tartotta az érmelléki egyházmegye rendkívüli közgyűlését Székelyhídon, amelynek egyetlen tárgya Marjay Péter esperes lemondása, akit szülőföldjére, Hajduböszörménybe választottak meg lelkészül. Az egész egyházmegye sajnálattal vette tudomásul egyenes lelkű, szeretett esperesének az eltávozását. Az egyházmegyei gyűlést követő lelkészértekezlet már meg is egyezett egyhangúlag abban, hogy utódjául az érsemjéni agilis, mindenki által szeretett lelkészt, Végh Józsefet választja meg. Ritkaságszámba megy a mai korban, hogy egy ember oly általános szeretet és közbizalmat vívjon ki, mint a mi Végh József barátunk, akinek egyhangú megválasztása fényesen fogja dokumentálni, hogy az igazi érdemek mellett minden ellentéttekkel szoktak simúlni.

Meghívás. A felsőszabolcsi református egyházmegye *lelkész-egyesülete* folyó évi március hó 6-án, d. e. 9 órakor, Kisvárdán, a nagyvendéglő színház termében gyűlést tart. — Tárgyak: 1. Ének 37. dicséret 1—2. vers. 2. Ima. Imádkozik: Cseh Zoltán. 3. A gyűlés megnyitása. 4. Kálvineumi ünnepély rendezése tárgyában tanácskozás. Előadó: Osváth Pál. 5. Lelkészi díjlevélügy. Előadó: Hideg József. 6. Egyházi számadásaink új mintáinak s kezelésének ismertetése. Előadó: Kovács Lajos. 7. Népiskolai ifjúsági és tanítói könyvtárak szervezése, tekintettel a kiadott könyvjegyzékre. Előadó: Valádi Mátyás. 8. A keresztyén szocializmus ismertetése (folytatás). Előadó: ifj. Görömbei Péter. 9. Indítvány a társ egyházmegyék jegyzőkönyveinek, illetve közérdekű határozatainak ismertetése tárgyában. Előadó: Ormós István. 10. Az erdővidéki református egyházmegye Kálvin szövetségének indítványa, a lelkeszi fizetésrendezés ügyében. Előadó: Porzsolt István. 11. 2 drb könyv kisorsolása, a megjelent egyesületi tagok között.

Biki Ferenc esperes meghívása. Sarkady Mihálynak Tiszaújlakra történt meghívásával megüresedett református lelkészi állás betöltésére vonatkozóan f. hó 28-án döntött a nagyszöllősi református egyház. A választó közgyűlés, amelyen Nagy József halmii ügyvéd, tanácsbíró és Sarkady Mihály egyházmegyei kiküldöttek elnököltek, tárgyalta a presbitériumnak azt a javaslatát, mely szerint a lelkeszi állás ne pályázat útján töltsék be, hanem arra Biki Ferenc, az egyházmegye esperese hívassék meg. A presbitérium javaslatát elfogadta a közgyűlés s így Biki Ferenc meghívása szankcionáltatott. Szöllős város közönsége felekezeti különbség nélkül örömmel várja a nagytudású és rokonszenves esperest, aki nemesak az egyháznak, hanem a város társadalmának is nagy nyeresége lesz. És örömmel

köszöntjük őt mi is ez alkalomból s kívánunk neki amint meg is érdemi: áldást és szerencsét.

Külterületi istentiszteletek. Március hó folyamán a következő külterületi iskolákban tűzetenek ki református istentiszteletek: március 3-án délelőtt 9 órakor Kispusztán urvacsora osztással, délután 2 órakor Szőkehalmon, március 10-én délelőtt 9 órakor, Kopáncson, Mátyáshalmon és Óthalmon, március 24-én délelőtt 9 órakor Külsőszórháton, Pusztafeketehalmon, március 31-én virágvasárnapján délelőtt 9 órakor Belső-Erzsébeten, Rácuton és Fehértóparton, mind három helyen urvacsora osztások. Minden félreértés elkerülése végett megjegyezzük, hogy ezek a külterületi istentiszteletek nem Debrecenben, hanem Hódmezővásárhelyen tartatnak. — A debreceni nagy határon, a városon kívül 20—25,000 ember él, dacára az egyháznak és világnak, mint ahogy az egyszeri gondnok köszöntője mondja.

Halálozás. Özv. Török Andorné szül. Király Lenke, mint feleség, valamint Sándor és Isván nevében fájdalomtól megtört szívvvel jelenti felejthetetlen férje és jó édes apa: Török Andor, lácai református lelkésznek f. hó 27-én déli 12 órakor életének 35-ik, boldog házasságának 5-ik évében hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytát. A drága halott földi maradványai február hó 29-én d. u. 2 órakor fognak a református egyház szertartása szerint örök nyugalomra tételni. Lácza, 1912 február 27. Áldás és béke drága hamvaira!

A jezsuiták Magyarországon. A jezsuitákat kiiltották Erdélyből törvényes határozattal, megszüntették és eltörölték a rendet Magyarországon királyi intézkedéssel: bizalmatlansággal és nyugtalansággal fogadják, gátolják őket mindenütt a világon s ennek dacára élnek és uralkodnak, sőt jobban élnek és uralkodnak, mint valaha. Nálunk, itt Magyarországon is ő körülök forog a világ. Ők idézték fel az egyház elleni közvéleményt. Miattok nézik le a művelt körök a vallásosságot és egyháziasságot. Miattok nem tud nyugodni a felekezet közti harc. A tömeg alatt miattok tüntet a papok ellen, a tudósok fen tőlök féltik a tudományos vizsgálódás szabadságát. Ellenünk, protestánsok ellen is ők intéznek büntető expedíciókat, ők rohanják meg a felekezeti békében élő városokat, ők szerveznek vallásos szenvedélyeket felgyújtó missziókat, a társadalom és iskolák békéjét megháborító kongregációkat és ők csinálnak háborúságot, még a kath. egyház falain belül is. Átkozott a hírek, amely múltjukhoz tapad és átok jár nyomukban ma is mindenütt. Azért mi, kik senki iránt nem szeretnénk gyűlölködni és még a jezsuitákban is valami szerencsétlen, elnyomorodott beteg embereket sejtünk: mi is nyugtalansággal látjuk hazánkba való elébb titkos, most már nyílt visszatelepedésüket, terjeszkedésüket, szereplésüket és vezető helyeken való befolyásukat. Elébb Kalksburgban nevelték a magyar főnemes és nemes kath. családok sarjait, azután befolyásuk alatt álló női szerzetrendek segélyével a nőnevelésre vetették magukat. A hivatali, országos állást nyert növendékek és az ilyen nagy szerepet játszó férfiak

nejei, rokonsága útján most már a kormányzás teendőibe is beleártották magukat. Szervezték a kath. egyházban a püspökök ellen a heccáplánságot, a türelmes liberális gondolkozásu kath. főurak ellen a néppártot. Mint agent provokátorok szerepeltek a szocialista mozgalmakban is és lassan-lassan teljesen kezökbe kerítették a közoktatásügyi miniszteriumot. Most már nyíltan építik intézeteiket és szervezik kollégiumaikat. Ilyet akarnak építeni állami segéllyel Rákosszentmihályon, jezsuita iskolát a *kaalksbürgi* mintára. Bus Jakab áll ennek a kezdeményezésnek az élén, mely gonoszabb veszedelemhez vezet, mint a mohácsi vész. Mert rendszeressé teszi itt a hazában a vallásos gyűlölködést s felidézi a róm. kath. egyházra a szekularizáció vészét, megerősít mindnyájunkat abban a gondolatban, hogy a jezsuita praktikákat törvényeket nem lehet másképen elkerülni, csak a legradikálisabb eszközökkel. A magyar intelligenciának át kell menni mind a szabadkőműves taborba és a népek pedig a szocialisták közé. Itt nincs más választás és nem is lehet egy olyan államban, melynek vezetése nincs többé a mi államférfiaink kezében, ahol a világalomra törekvő jezsuiták uralkodnak, garázdálkodnak és várakat építenek.

Olózás. A „Világ” című, sokféle felfogásokat hirdető napilapból olózzuk és szövegezzük le a következő sorokat: „Minden tanító ember tisztában van azzal, mily káros az iskolai vallásoktatás a gyermek lelkére, a gyermekből a vallásoktatás által korlátok közé szorított gondolkozású emberkékről fejlődő társadalmi tényezőre... A hittanóra hivatalosan is felfoglalja az osztályokat felekezetek szerint... mikor minden hitoktató a maga hitét dicséri, magasztalja, mint az egyedül üdvözítőt és becsméri a többi, mint kárhuzatosakat”. — Szükségesnek tartjuk *leszögezni* e sorokat, nem csupán kortörténelmi vonás szempontjából, de azért is, hogy lássuk: milyen eszközökkel dolgoznak azok, akik ellenünk taborba gyűlnek. Ennyit mindenesetre megállapíthatunk, hogy ifj. Szűcs Jenő cikkirőre valami silány hatása lehetett az iskolai vallásoktatás: könnyen megérthetjük azt is, hogy milyen felekezethez járt, ahol egyedül üdvösségről s más felekezetek becsméréseiről volt szó. De nem ez az érdekes, hanem az, hogy akik hivatottságot éreznek, avagy merészkednek arra, hogy új korszakot hirdessenek s világfelfordulást provokáljanak: így vannak tájékozva a felekezetek benső tartalmáról, liberálistusáról s korlátokat nem ismerő, lelkeket felmagasztaló erejéről. No de nem érdemes az ifj. Szűcs Jenő cikke felett túlonúl keseregni. Annyira megkegyelmezhetett volna mindenesetre a mi felekezetünknek, hogy odategye erős kifejezése mellett: tisztelet a kivételnek. Így a vallásoktatás értékét védve, mi tesszük a mi sikereink mellé nagy szerényen az ő nevét, ugyanezzel a tiszteletteljes kivételezéssel.

Rövid hírek. Az országos vallássegélyező szövetség nagyszalontai fiókja február 25-én változatos, kedves műsorral ünnepélyt rendezett. — Budapesten kártvaellenes liga alakult. — Ugyanezak a fővárosban rendőrségi intézkedést kellett alkalmazni iskolás kis leányok erkölestelen bántalmazása miatt.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA.
Szerkesztő helyettes: URAY SÁNDOR.

Pályázat.

A bihardiószegei református egyház pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett I. osztályú fiúiskolai tanítói állásra. Javadalom: 1000 korona, amelyből 800 korona állami kiegészítés, 200 korona pedig az egyház pénztárából fizettetik ki havi előleges részletekben. A készpénz fizetésen kívül tisztességes lakást kerttel együtt kap a tanító.

A pályázati kérvények alólirott iskolaszéki elnökhöz küldendők folyó évi március 20-ig. A megválasztott tanító állását folyó év április 1-én tartozik elfoglalni.

Bihardiószeg, 1912 február 26.

Dr. Veress István,
református lelkész,
isk.-széki elnök.

Pályázat.

Tiszántúli református egyházkerületünk 19—1909. sz. végzése alapján pályázatot hirdet a budapesti országos protestáns árvaegyletnél kerületünk által létesített egy alapítványi helyre.

Pályázhatnak olyan református vallású, magyar honos, teljesen vagyontalan, törvényes születésű, testileg, lelkileg ép és egészséges lelkész-gyermekek, fiúk és lányok egyaránt, a 6. életévtől a 10-ikig s csak kivételesen a 12-ik évig, akiknek atyjok a tiszántúli egyházkerületben szolgált, akik apátlanok, anyátlanok, vagy akiknek anyjuk él, de apjuk meghalt, mindkét esetben elsősorban azok, akiknek legelőbb, keresetre még képtelen testvérök van.

A kérvény mellékletei: 1. a szülők vallását, polgári állását és elhalálozását igazoló anyakönyvi kivonatok:

2. az árva keresztlevele és védhímlőoltási bizonyítványa;

3. szegénységi bizonyítvány, mely a lelkéssel is hitelesítendő;

4. az árva testvéreinek számát, korát és ellátásuk módját igazoló okmányok és

5. iskolai bizonyítvány tanköteles pályázóknál.

E pályázati hirdetést fenti ker. végzés alapján azzal küldöm meg a nagytiszteletű Esperes urakhoz, hogy azt a lelkésztársak között azzal méltóztassék közölni, hogy azt a netalán egyházközségük területén levő özv. lelkésznek figyelmébe ajánlják s hívják fel őket, hogy kellőleg felszerelt kérvényeiket az esperesek útján hozzám legkésőbb f. évi április 15-ig küldjék be.

Atyafiságos szeretettel

Debrecen, 1912 február 18.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

933—1912.

Pályázat.

Az érmelléki egyházmegyébe kebelezett, lemondás folytán megüresedett nagylétai egyház lelkészi állására.

Javadalma : Készpénzben 330 korona, terményváltás 1284 korona, 37 hold szántó és 13 hold legelő föld évi béregyenértéke díjlevél szerint 1036 korona, 48 köbméter tűzifa beszállítása helyi értéke 432 korona. Stóla egyházkerületi szabályzat szerint mintegy 800 korona. A földek adóját az egyház fizeti. Összes érték hivatalos becslés szerint 3884 korona.

Pályázati kérvények minősítő bizonyítvánnyal és legújabb keletű szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve folyó évi március 10-éig küldendők be az érmelléki egyházmegye esperesi hivatalához Nagylétára.

Az állás május 1-én elfoglalandó.
Debrecen, 1912 február 15.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

842—1912.

Pályázat

a nagykarolyi egyházmegyében levő *gensi* református lelkészi állásra.

Javadalom :

1. Készpénz 242 korona.
2. Ötven köböl kétszeres búza.
3. 22 kat. hold s 1591 □-öl föld haszonélvezete.

4. Palástdíj egyházkerületi meghatározás szerint.

5. Kongrua 762 korona 93 fillér.

Beruházás nincs. Az állás 1912 augusztus első napján foglalandó el.

Kellően felszerelt pályázati kérvények márc. hó 10-ik napjáig küldendők Berey József espereshez Nagyecsedre (Szatmár megye.)

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

HIRDETÉSEK

felvétetnek a kiadóhivatalban.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Feljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószekeken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

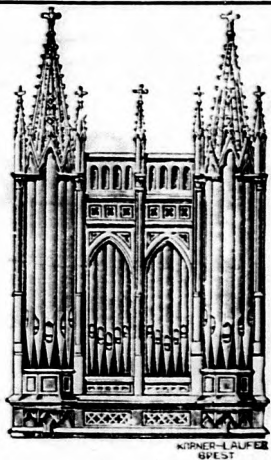
Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stílusban, levéltári okmánytartók.*

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyéremmel
kitüntetve.

Alapított
1897-ben

Angester József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlja kitűnő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elektromos berendezésű

Orgonák

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. — Raktáron kitűnő hang

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Arjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Hegedüs és Sándor

protestáns irodalmi
könyvkiadóhivatalában
Debreczenben

ujabban megjelentek:

	Ara	füzve	kötve
Barcsa János , Gyászdalok ref. énekvezérek használatára	K 2—		K 10—
Debreczeni Lelkészitár . IX. kötet .			K 6—
Eröss Lajos dr. , Református hit-tudomány (Dogmatika).	K 4—		K 6—
Jánosi Zoltán , Papi dolgozatok VI. k.			K 4—
Lukácsy Imre , Egyházi beszédek .	K 4—		
Mitrovics Gyula , Összegyűjtött Papi dolgozatok VI. kötet			K 7—
Peti Lőrincz , Egyházi beszédek II.	K 4—		K 6—
" " " III.	K 4—		K 6—
" " " IV.	K 4—		K 6—
Renan Ernő , Az evangéliumok és második keresztyén nemzedék . .			K 9—
Renan Ernő , Az antikrisztus			K 9—
" " Szent Pál. a keresztyenség eredetének története . . .			K 9—

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és vasharanglábgyár
Temesvár, Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangesoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlynkasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-költségvetések és képes arlapok díjmentesen szolgálhatnak - Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagv-éremmel kitüntetve.

Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

H ó d m e z ő v á s á r h e l y

10 korona darabja. Ha legalább annyi áldozatot hoz a lelkészi kar minden tagja, hogy az egyenruhából a süveget viseli, már az is nagy lépés lesz az ORLE. által általános viselésre ajánlott egyenruha eszméhez.

Papi-ruha árjegyzéket bérmentve küldök!

A magyar ref. lelkészi-kar új süvege.

Teljes
tisztelettel

Szántó József papi uri és
e g y e n r u h a
o s z a b ó. o